

onze Gemeenten collecten te komen houden ten behoeve van zijn Evangeliearbeid. (Handelingen der Synode van Groningen 1872 art. 173).

Op de Synode van 1875 te 's-Hertogenbosch is dan Ds Matzke zelf aanwezig, en de Synode heeft een gesprek met hem betreffende een blijkbaar door die Kerken aan de Synode gericht verzoek om eenen broeder te willen „ordenen“ tot Dienaar des Woords. De Synode oordeelt dan, „dat de Oud-Gereformeerde Kerk in de Graafschap van zelf de aangewezen moeder is, om haar zwakke dochter in Silezië met raad en daad bij te staan“. (Art. 15).

Ds Matzke heeft een toespraak ter Synode gehouden waarin hij mededeelt dat de door hem gehouden collecte tot nu toe opbracht f 6295, en dat de gemeente Görlitz nu een kleine zaal voor den dienst heeft. Het is jammer, dat de historische gegevens uit die toespraak in 't Synodeverslag zijn weggelaten. Op de volgende Synode is hij niet aanwezig; hij schrijft dan eenen brief, dat hij niet kan, omdat hij pas naar Amerika is geweest, en er aan de reis naar Nederland nog al kosten zijn verbonden. Op de volgende Synode is niets aanwezig uit deze Kerken; de Synodale Commissie deelt alleen mee, dat ze naast andere Kerken ook deze bericht heeft gezonden van den tijd van vergadering der Synode als zusterkerk.

Op de Synode te Zwolle in 1882 is echter weer een afgevaardigde uit Görlitz, de opvolger van Ds Matzke n.l. Ds H. Röther.

Deze houdt dan een toespraak, en daarin hooren we ook iets over den oorsprong en de ontwikkeling van deze Kerken. Deze zegt daarvan n.l. het volgende:

„Wat onze Kerk betreft, in 1860 werd in Breslau, onder de prediking van een Zendeling onder de Joden, gezonden door de Vrije Schotsche Kerk een klein aantal naamchristenen tot kennis der waarheid gebracht. Deze zagen spoedig in, dat zij niet langer met een goed geweten in de landkerk konden blijven. In een Kerk, waar het crucifix op het altaar, omgeven van kaarsen, het middelpunt van den godsdienst uitmaakt; waar de prediker uit kracht van zijn ambt absolute verleen, van kerkelijke tucht haast geen sprake meer is, en de sacramenten veel te hoog worden aangeschreven. In een Kerk, waar de leer, dank de versteenende werking van het pericopenstelsel, niet tot haar recht komen kan, en waar, zelfs al wordt Christus op zekere wijze gepredikt, de menschen zelden op het gevaarlijke van hun onbekeerden staat worden gewezen, en op het werk des Geestes in de harten der geloovigen geen nadruk gelegd wordt. Hierbij loochen ik niet, dat deze Kerk hare 7000 nog in zich bevat, en ook hare profeten nog in zich heeft; ik wijs slechts op deze toestanden om te toonen, dat er bij de eerste leden onzer gemeente geen misverstand in het spel was, toen zij de gemeenschap met zulk een Kerk opzegden en een eigene gemeente stichtten.

Zij waren arm en behoorden tot den lageren stand, hadden zelfs geen prediker uit hun eigen volk, maar begonnen al spoedig onder hun eigen volk te evangeliseeren.

Een jonge man, in Breslau bekeerd, die later studeerde en geordend werd, begon in Görlitz te arbeiden, en daar verrees de tweede gemeente.

Voor eenige jaren werd het eerste Presbyterie (Kerkeraad) gevormd; de Kerk nam de Westminsterse Geloofsbelijdenis met Catechismus aan.

Wij bezitten 2 predikers in Silezië, 1 in Bohemen; daarbij nog 1 evangelist in Silezië; ook de ouderlingen werken mede aan de evangelisatie. Wij tellen 3 gemeenten.

Daar wij een Zendingskerk zijn, tellen wij in Silezië ca. 10 stations, waar het avondmaal uitgereikt wordt, en kleine kringen gevonden worden, die des Zondags samenkomen, en zoo er geen prediker is, een preek lezen.

De gemeente van den prediker Edward in Breslau is in het laatste jaar aanmerkelijk uitgebreid; in Schwadnitz zijn vele jongelingen bekeerd, en in Görlitz zijn onlangs twee jonge Israëlieten gedoopt, omtrent welke wij goede getuigenis kunnen geven.

Het belangrijkste arbeidsveld ligt in het aan Silezië grenzende Bohemen. Voor eenige jaren had op de grenzen tusschen beide landen onder den dienst van een predikant in de landkerk, een opwekking plaats, waarmede de reeds genoemde Edward de Schotsche Zendeling onder Israël, in nadere aanraking kwam.

In Bohemen zelf werd een wever, een katholiek, bekeerd, die zich aan den dienst des Heeren wijdde, en later in Hanover tot predikant bevestigd werd, Balcar, dezelfde, die ook eens op uwe Synode tegenwoordig was.

Onder zijnen dienst zijn meer dan 100 katholieken tot kennis van Christus gebracht.

Met behulp van Engeland verkreeg ook zijne gemeente een eigen kerkgebouw. Echter heeft hij met nog grootere moeilijkheden te worstelen, dan wij in Silezië; want de regeering werkt op velerlei wijze tegen, en bovendien kan zijne meest uit arme wevers bestaande gemeente hem slechts ca. f 150 tractement geven. Diensvolgens houden wij in Breslau en Görlitz jaarlijks een collecte ten zijnen behoeve, die te samen echter tot geen hooger bedrag klimmen kan, dan 150 Mark. Ook van Amerikaansche vrienden uit de congregationalisten krijgt hij ondersteuning, schoon geene regelmatig; kon hij besluiten zelf congregationalist te worden, hij zou meer ontvangen. Maar Br. Balcar is Presbyteriaan, en heeft er alles voor over om dat

te blijven. (Handelingen der Synode van 1882 te Zwolle, blz. 55 v.v.).

In het verloop der zitting worden dan nog enkele informaties ingewonnen over het contact, dat Görlitz met Ds Balcar heeft, over de opleiding van Ds Röther, en den nood van Ds Balcar.

Uit de antwoorden blijkt dan, dat Ds Balcar tot den Kerkeraad of het Presbyterie van Görlitz behoort, dat Röther is opgeleid aan de Theol. School der Vrije Schotsche Kerk en geordend door het Presbyterium van de Presbyteriaansche Kerk te Londen. En op de vraag, of de nood van Ds Balcar groot is, wordt geantwoord: „Ja, tot hongeriijens toe.“

Daarop besluit de Synode, een collecte voor hem te houden, die f 130 opbrengt (art. 70).

Uit de Handelingen der Synode blijkt, dat Ds Balcar (of Balgar) uit Rzi in Bohemen aanwezig is geweest op de Synode van 1875 met Ds Matzke en nog eenen ouderling, Gustav Paetzold, uit Breslau. Hij heeft daar ook gesproken, maar zijn woord is niet in de Handelingen opgenomen, omdat „Het belangrijke verslag van pastor Balzar, uit Boheme, — in zijn geheel door de Bazuin en de Standaard meegedeeld is.“ (Blz. 73 der Handelingen).

In 1885 is Ds Röther weer op de Synode.

Dan komt hij daar met een moeilijke kwestie.

Wat het precies is, zeggen de Handelingen der Synode niet, maar zooveel blijkt, dat de Kerk van Görlitz in „eenen benarderen toestand“ is gekomen „door de zeer willekeurige handeling en veranderde gedragslijn van haren stichter.“

Volgens de mededeelingen van Ds Röther staat hij met de Kerk van Görlitz op het oogenblik geheel alleen, ook Ds Balcar schijnt zich van Ds Röther te hebben afgewend.

Meer worden we uit de Handelingen der Synode niet gewaar.

De Synode besluit, dat men nog nadere inlichtingen zal inwinnen, er zal voorloopig voor Görlitz worden gecollecteerd, en deze Kerk krijgt den raad, zich met de Kerken in Bentheim en Oostfriesland in één kerkverband te vereenigen.

Van het laatste is niets gekomen.

Er waren enkele verschillen inzake het vieren van de feestdagen, gelijk reeds op de Synode van 1882 gebleken was (hoewel de opmerking daarover ook weer zeer vaag is); ook zal de groote afstand wel een bezwaar zijn geweest: ik herinner me nog, dat dit een kleine 20 jaar geleden ook een onoverkomelijke moeilijkheid bleek te zijn.

Na 1885 staan mij geen Handelingen ter beschikking, zodat ik niet weet, hoe de zaak der Vrije Evangelische Kerken zich heeft ontwikkeld op de Synode onzer Kerken.

Maar in de Grensbode, het blad der Oud-Gereformeerde Kerken in Bentheim en Oostfriesland, komt in 1908 een stukje voor van den predikant van de Kerk van Breslau, Ds F. Dehmelt, waarin deze o.m. mededeelt, dat het na eenen aanvankelijken opbloei van de Kerken daar den vijand gelukte, onkruid tusschen de tarwe te zaaien, waardoor het werk zeer werd tegengehouden; doch dat het in 1900 weer tot vereeniging tusschen de beide uiteen gegane deelen der Gemeente is gekomen, en dat deze toen den naam aannam van „Vrije Evangelisch-Gereformeerde Kerk“, evenals die te Görlitz.

Wat vroeger komen in hetzelfde blad enkele opmerkingen voor over de Kerk van Görlitz, door Ds Graefe. Die deelt dan mee, dat het zielental van die Kerk ongeveer 90 bedraagt.

Ds Graefe is erg pessimistisch; toen reeds, en hij is dat steeds gebleven. Hij heeft geen geloof in de toekomst van de Kerken daar.

Er blijken dan nog 2 „stations“ te zijn en hij deelt mee, dat er op één van die om de 14 dagen dienst wordt gehouden, en dat er dan een dertig menschen opkomen; en niettemin wil hij het daar maar opgeven en zich alleen concentreren op de eigen Gemeente. Dat is in 1899.

Later, op de Synode onzer Kerken in 1917 blijkt, dat deze Kerken de gemeenschap met de (Oud)Gereformeerde Kerken in Bentheim en Oostfriesland hebben verbroken, maar waarom, is niet duidelijk.

Na 1930 komt er weer nader contact met deze Kerken en komen hare afgevaardigden weer ter Synode en is er voor den nood daar hier te lande een collecte gehouden.

In 1932 heb ik een deel van deze Kerken bezocht, hoofdzakelijk Ebersbach, een plaats vlak aan de Czechische grens, en Oderwitz, alsmede Ds Graefe in Görlitz.

In Ebersbach was toentertijd predikant een dominee naar art. 8, Erdmann Gasde, die in 1933 (meen ik) ook op de Synode te Middelburg is geweest. Er was dus uitbreiding gekomen.

Ebersbach telde toen in het geheel 63 zielen; daarvan woonde echter het grootste deel in Kamenz, dat op 75 k.m. afstand lag; de overigen woonden in Ebersbach en Seiffennersdorf, en dan nog één broeder in Georgswalde, vlak over de Czechische grens en een paar in Zittau.

De Kerk van Ebersbach werd geïnstitueerd in 1905. Een tweede gemeente was die te Oderwitz; zij ontstond in 1921, en telde in 1932 ongeveer 85 zielen.

Men had toen reeds een terrein aangekocht voor kerkbouw, en de steenen lagen er, maar door geldgebrek kon men niet verder komen.

Voorzover ik weet, is men ook nimmer aan den bouw toe gekomen.

Breslau heb ik toen niet kunnen bezoeken. Men deelde mij mee, dat de Gemeente daar haar kerkgebouw (en ze had een mooi kerkgebouw, hoofdzakelijk tot stand gekomen van een collecte in Nederland!) had verkocht aan de Methodisten-gemeente. Ook heette het, dat men daar niet al te zeer meer vasthield aan de Gereformeerde leer. In hoever dat juist is, laat ik in het midden.

Görlitz had een goed kerkgebouw en een groote pastorie. Herinner ik me goed, dan bedroeg het zielental daar toen zoo om de 150. Deze woonden in Görlitz, en een klein gedeelte in het „station“ Lauban, dat Graefe toch nog niet had opgegeven in dien tijd, hoewel hij reeds op jaren was.

Sindsdien hebben wij die Kerken eenigzins uit het oog verloren, met name ten gevolge van den oorlog. Het is daar echter ten deele mis gelopen.

Met één der leden heb ik regelmatig correspondentie onderhouden, en zoo nu en dan iets gehoord.

Het was me al gebleken, dat er iets haperde tusschen Ds Graefe en Ds Gasde in dien tijd, terwijl Ds Dehmelt in Breslau zich wat afzijdig scheen te houden.

Vermoedelijk heeft de oorzaak van die wrijving voor een groot deel bij Ds Gasde gelegen, maar ik kan dat niet beoordeelen.

Feit is echter, dat het met hem in zijne Gemeenten (Ebersbach en Oderwitz) is spaak gelopen, en dat men hem ten slotte heeft afgedankt. Dat is vermoedelijk niet heelemaal langs rechte wegen gegaan, maar het is gebeurd.

Dezen zomer heb ik voor het eerst weer iets van deze Kerken vernomen. Die broeder, met wien ik regelmatig in correspondentie stond, schreef me een brief. Hij heeft me gevraagd, of ik, na zooveel van zijn land te hebben ondervonden, nog met hem corresponderen wilde.

Daarop is de correspondentie weer aangevangen.

Daaruit is gebleken, dat deze Kerken het zeer moeilijk hebben gehad. Reeds voor den oorlog is de groep te Kamenz opgelost in de landkerk. En de andere Kerken bevinden zich nu in de Russische zone.

Ds Graefe is in de oorlogsjaren overleden.

Van de leden der verschillende Kerken bleken er ook een aantal geïnfecteerd te zijn door het nationaal-socialisme, hetzij door lid te worden, of er mee te sympathiseeren.

Zelfs vooraanstaande personen in de Kerk.....

De verhoudingen zijn op het oogenblik de volgende. Er bestaan nog twee Kerken, Görlitz en Oderwitz. Daar is thans, meen ik, predikant P. Baumann uit Emden (Oostfriesland).

Deze Kerken tellen elk nog zoo'n 60 zielen.

Ebersbach bestaat niet meer als Kerk; misschien nog als een afzonderlijke groep, geheel op zichzelf.

De Gemeente Breslau is verdwenen, daar de Duitschers daar uitgewezen zijn.

En wat de twee overgebleven Kerken Görlitz en Oderwitz betreft, die nog bestaan, het is deze Kerken op het oogenblik verboden, samenkomsten te houden, daar ze om dat te mogen doen, eerst het bewijs moeten leveren, dat ze een door den staat erkende Kerk vormen. En dat is niet het geval, daar deze Kerken, evenals die in Bentheim en Oostfriesland, nimmer door den staat officieel erkend zijn.

Dat is er na ruim 80 jaar bestaan dus overgebleven van deze Kerken.

Zij hebben geene levensvatbaarheid gehad.

Hoe is dat gekomen?

M.i. voor een groot deel, omdat er iets heeft gehaperd aan het kerkelijke leven, en het kerkelijke besef. Men voelde zich daar meer „kring“ dan „Kerk“, al was men sinds 1932 ook zoover, dat men, vooral op aandringen van Nederland, een Kerkenorde had.

Het zal erg moeilijk gaan, eenig contact met deze Kerken te onderhouden, al zou dat ook niet meer dan schriftelijk zijn.

Persoonlijk contact is onmogelijk.

Dat kan men zelfs met de Kerken in de Graafschap onzerzijds nog niet krijgen; als men in Carel van Bijlandtlaan 16 te Den Haag om een permit vraagt, krijgt men daar ten antwoord, dat men voor de opgegeven reden geen permit kan verstrekken.

Maar de synodale predikanten krijgen het blijkbaar zonder moeite voor elkaar.

Wij zullen deze Kerken ook op andere wijze niet steunen kunnen voorloopig.

Wij kunnen die broeders en zusters op het oogenblik alleen God aanbevelen, en voor ze bidden.

N e e d e. J. VAN RAALTE.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

De Uitgevers.